Cvičení ze statistiky - 3

Filip Děchtěrenko

Minule bylo..

- Dokončili jsme základní statistiky, typy proměnných a začali analýzu kvalitativních dat
- Tyhle termíny by měly být známé:
  - Histogram, krabicový graf
  - Standardní skóry, z-skór
  - Kvalitativní a kvantitativní proměnné
  - Nominální, ordinální proměnné
  - Diskrétní a spojité
  - Čtyřpolní koeficient korelace
  - Korelace není kauzalita!

Příklad

- Dělal se výzkum, zda lidé, kteří jsou roztěkaní, stíhají autobus na poslední chvíli
- Otázka: Jak jsou proměnné?
- X - je roztěkaný/není roztěkaný
  Y – stíhá autobus na poslední chvíli/ stíhá v pohodě
- Výsledky:

	Y=1	Y=2	Suma
X=1	43	56	99
X=2	12	65	77
Suma	55	121	176

- Existuje korelace mezi tím, když je člověk roztěkaný a stíhá/nestíhá autobus na poslední chvíli?

Příklad pokračování

	Y=1	Y=2	Suma
X=1	43	56	99
X=2	12	65	77
Suma	55	121	176

- Ze vzorce spočítáme:

$$r_\phi = \frac{43 \cdot 65 - 56 \cdot 12}{\sqrt{99 \cdot 77 \cdot 121 \cdot 55}} = 0.30$$

- Vyšla nám střední korelace mezi roztěkaností a nestíháním autobusu
- Pozor! Korelovat můžeme cokoli s čímkoli, ale ne vždy to má smysl (garbage in, garbage out)

X i Y kvantitativní

- Např. mám výšku a váhu
- Může nás zajímat, jak se jedna hodnota vyskytuje s druhou ->korelace
- Nebo jak zapsat rovnicí vztah mezi proměnnými -> regrese

Korelace

- Jde o vyjádření, jak moc se vyskytují hodnoty proměnné spolu (síla vztahu)

$$r = \frac{\sum (x_i - \overline{x})(y_i - \overline{y})}{\sqrt{\sum (x_i - \overline{x})^2 \sum (y_i - \overline{y})^2}} = \frac{s_{xy}}{s_x s_y}$$

- Jde o podíl kovariance a součinu směr. odchylek
- Kovariance určuje, jak moc se proměnné mění společně
- Korelace je opět jen normovaná kovariance, aby se to pěkně porovnávalo

$$s_{xy} = \frac{\sum (x_i - \overline{x})(y_i - \overline{y})}{n - 1}$$

Regrese

- Umožňuje nám zjistit, jak vypadá závislost mezi proměnnými
- Obecně je úkol regrese nalézt funkci, která z X předpovídá Y, tedy $f(X) = \hat{Y}$
- Závislost může být libovolná, ale my budeme uvažovat jen lineární

Lineární regrese

- Jednoduchá varianta – Y dostaneme jako lineární kombinaci X, tedy
$$\hat{Y} = bX + a$$
- Pro každý bod x_i nám tako funkce počítá předpokládanou hodnotu $\hat{y_i}$
- Ta se ale může od skutečné hodnoty y_i lišit!
- Rozdíl mezi skutečnou hodnotou a předpovězenou hodnotou budeme nazývat *residuum (a* značit ε_i)

Jak to vypadá graficky?

- Mějme data

Týden v roce	**Počet prolelkovaných hodin**
12	230
7	190
18	256
25	312
13	265
14	270
24	300

Zobrazíme-li si je

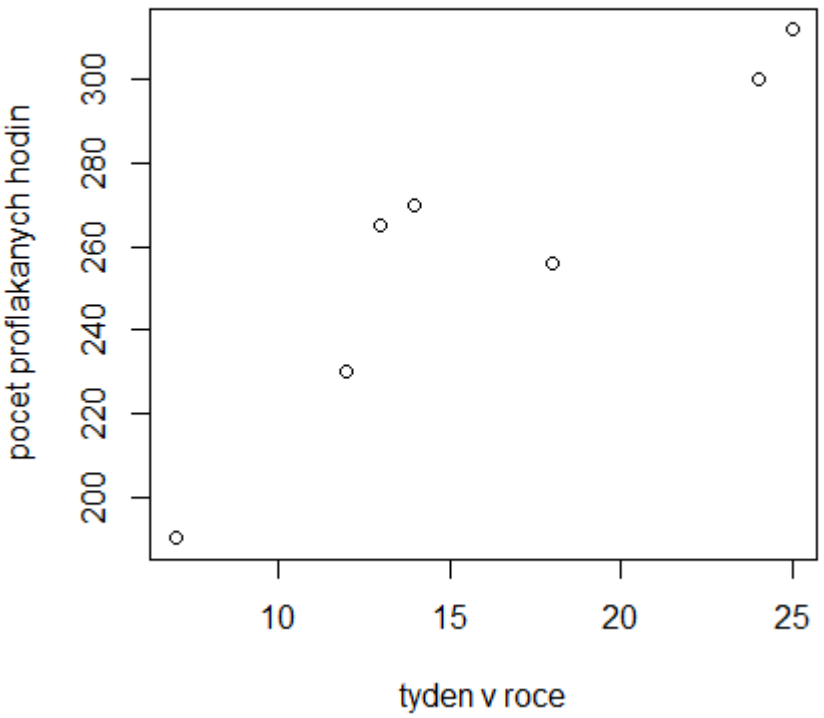

Proložení přímkou

- Máme podezření, že by počet prolelkovaných hodin mohl lineárně záviset (tj. přímka) na týdnu v roce
- Jenže která přímka je nejlepší?

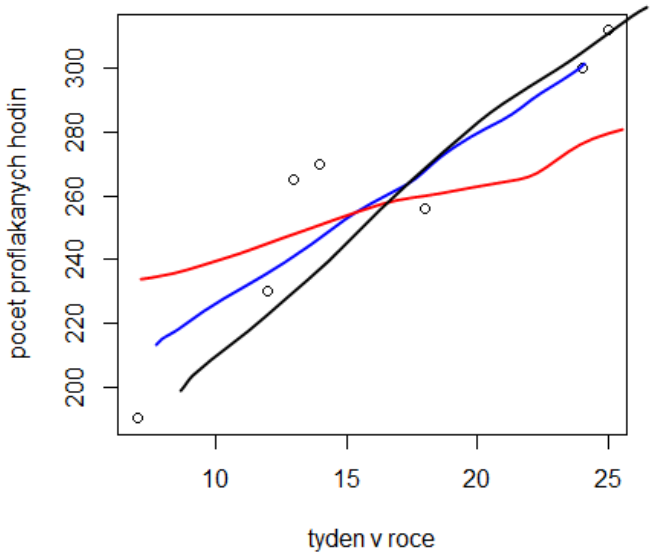

Metoda nejmenších čtverců

- Idea: budu hledat takovou přímku, která minimalizuje residua ε (rozdíl mezi naměřenou hodnotou y a předpovězenou hodnotou $\hat{y}$)
- Formálně:

$$\arg\min_{a,b} \sum_i (y_i - (a + bx_i))^2$$

- Mocníme na druhou, abychom se zbavili záporného rozdílu (běžná finta). Proto se to nazývá metoda nejmenších čtverců

Jak spočítat koeficienty a a b

- Koeficient b (směrnice přímky) spočítáme ze vztahu

$$b = \frac{s_{xy}}{s_x^2}$$

kde s_{xy} je kovariance a s_x^2 je rozptyl proměnné x

- Pro připomenutí:

$$s_{xy} = \frac{\sum(x_i - \overline{x})(y_i - \overline{y})}{n-1} \qquad s^2 = \frac{1}{n-1}\sum_{i=1}^{n}(x_i - \overline{x})^2$$

Keoficient a

- Vypočítáme ho ze vztahu

$$a = \bar{y} - b\bar{x}$$

kde $\bar{y}$ a $\bar{x}$ jsou průměry proměnné X a Y

Příklad

- Týden v roce – X, $m_x = 16.14$, $s_x^2 = 43.14$
  Počet prol. hodin – Y, $m_y = 260.43$, $s_x^2 = 1707.286$

X	Y	$X - \bar{X}$	$Y - \bar{Y}$
12	230	-4.14	-30.43
7	190	-9.14	-70.43
18	256	1.86	-4.43
25	312	8.86	51.57
13	265	-3.14	4.57
14	270	-2.14	9.57
24	300	7.86	39.57

- Tedy $s_{xy} = 249.10, \mathrm{b} = 5.77, \mathrm{a} = 167.22$

Vypočítaná závislost graficky

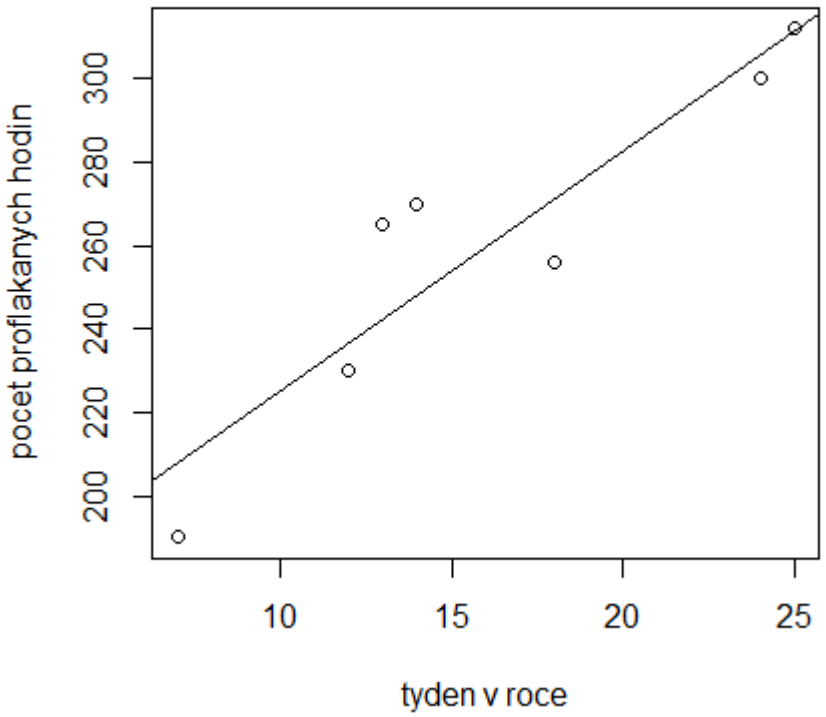

Analýza našich naměřených dat

- Ptali jsme se lidí z ročníku na následující věci:
  X_1: výška (v cm)
  X_2: pohlaví
  X_3: Oblíbené zvíře (pes nebo kočka)
  X_4: počet stránek oblíbené knihy
- O jaký typ proměnných jde?
- Prvních pár záznamů datové matice:

	Id	Vyska	Pohlavi	Zvire	Stranky
1	1	156	Žena	Pes	126
2	2	170	Žena	Kočka	394
3	3	170	Žena	Kočka	436
4	4	155	Žena	Kočka	94
5	5	171	Žena	Pes	161
6	6	169	Žena	Pes	300

Možné vztahy

- Můžeme se ptát na vztahy mezi různými kombinacemi proměnných:
  - Existuje vztah mezi pohlavím a oblíbeným zvířetem
  - Existuje vztah mezi pohlavím a výškou?
  - Existuje vztah mezi výškou a počtem stránek oblíbené knížky?
  - …
- Celkem máme $\binom{4}{2}$=6 možných kombinací (kombinační čísla budou později) pro analýzu

Vztah mezi pohlavím a zvířetem

- Zjistěte, zda ve vzorku existuje závislost mezi pohlavím a oblíbeným zvířetem
- Počty jednotlivých výskytů (n=25):
  - Muž – kočka: 1
  - Muž – pes: 2
  - Žena – kočka: 8
  - Žena – pes: 14

Vztah mezi pohl. a zvířetem - řešení

- Uděláme kontingenční tabulku (součty nejsou zobrazeny)

	Zvire	
Pohlavi	Kočka	Pes
Muž	1	2
Žena	8	14

$$r_\phi = \frac{1 \cdot 14 - 2 \cdot 8}{\sqrt{3 \cdot 22 \cdot 9 \cdot 16}} = -0.02$$

- Co znamená výsledek?
- -> ve výběru není závislost mezi pohlavím a oblíbeností zvířete

Vztah mezi počtem stránek a výškou

- Graficky:

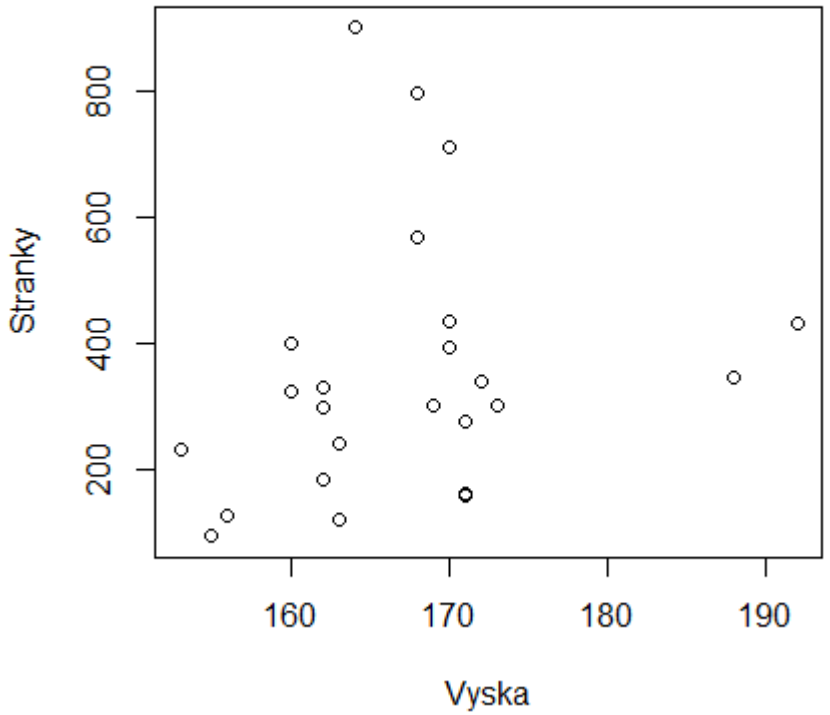

Existuje závislost? Jak je silná a jak vypadá?

Vztah mezi počtem stránek a výškou

- Několik deskriptivních statistik

	Id	Vyska	Pohlavi	Zvire	Stranky
median	13.00	168.000	NA	NA	301.00
mean	13.00	167.000	NA	NA	350.88
SE.mean	1.47	1.783	NA	NA	41.02
CI.mean.0.95	3.04	3.680	NA	NA	84.67
var	54.17	79.500	NA	NA	42070.44
std.dev	7.36	8.916	NA	NA	205.11
coef.var	0.57	0.053	NA	NA	0.58

- Kovariační matice:

	Id	Vyska	Stranky
Id	54	17	317
Vyska	17	80	417
Stranky	317	417	42070

- Jaký je koeficient korelace? Jaké jsou regresní koeficienty?

Řešení

- Všechny potřebné hodnoty máme v tabulce:
- Konkrétně (Výška – X, Stránky – Y):
  - $m_x = 167,\ s_x = 8.92$
  - $m_y = 350.88,\ s_y = 205.11$
  - $s_{xy} = 417$

	Id	Vyska	Pohlavi	Zvire	Stranky
median	13.00	168.000	NA	NA	301.00
mean	13.00	167.000	NA	NA	350.88
SE.mean	1.47	1.783	NA	NA	41.02
CI.mean.0.95	3.04	3.680	NA	NA	84.67
var	54.17	79.500	NA	NA	42070.44
std.dev	7.36	8.916	NA	NA	205.11
coef.var	0.57	0.053	NA	NA	0.58

	Id	Vyska	Stranky
Id	54	17	317
Vyska	17	80	417
Stranky	317	417	42070

- Korelace tedy je 0.23 (slabá závislost) a regresní koeficienty $a = -525.08, b = 5{,}25$

Regresní přímka v grafu

- Vždy se chce zamyslet, zda nepočítáme hlouposti (jako např. korelace počtu stránek a a výšky)

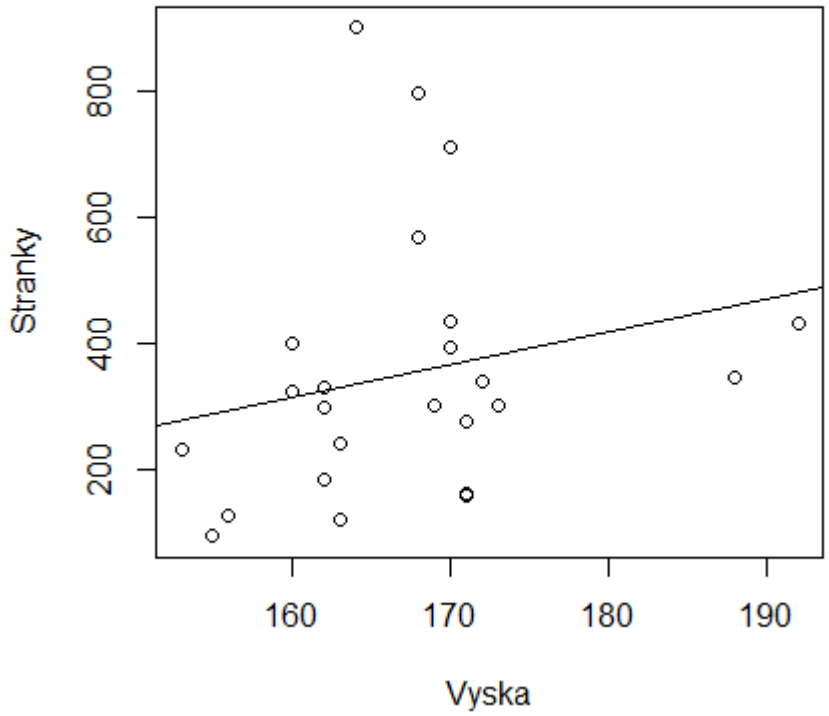

Jiné typy závislostí

- Měřili jsme množství kortizolu (stresový hormon) při nějaké konkrétní dovednosti
- Jednoduchá regrese není to pravé
- Zkusme jinou křivku $Y = -X^2$
- Dají se opět spočítat parametry (ale to dělat nebudeme)
- Nestačí nám na to Pearsonův korelační koef. (ten je na lin. Závislost)

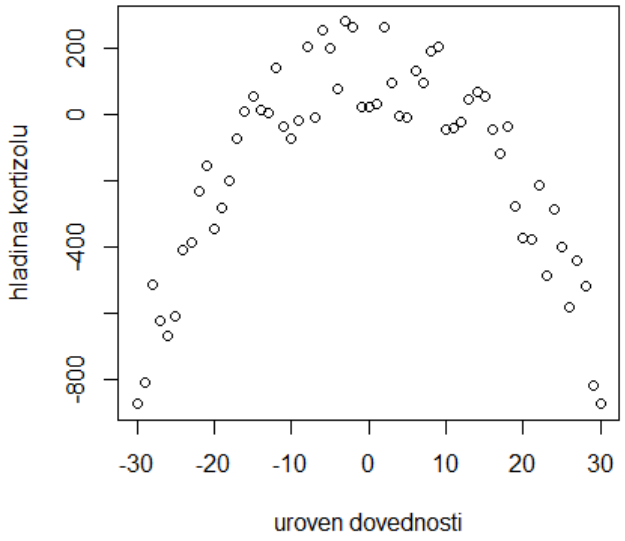

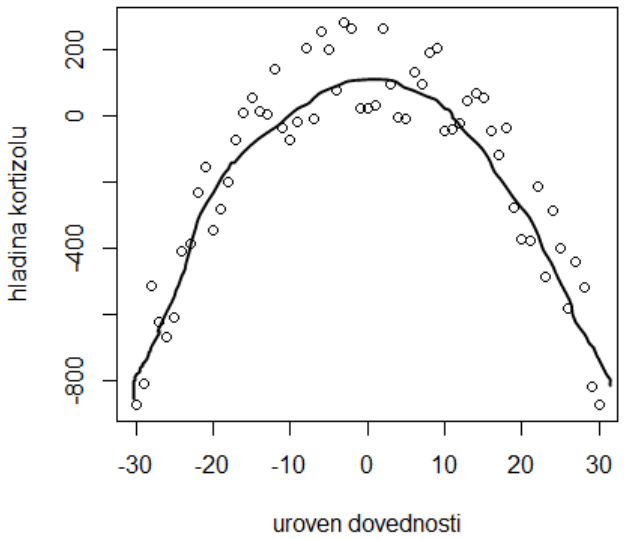

Jak poznat závislost z grafu?

- Zajímá.li nás lineární závislost

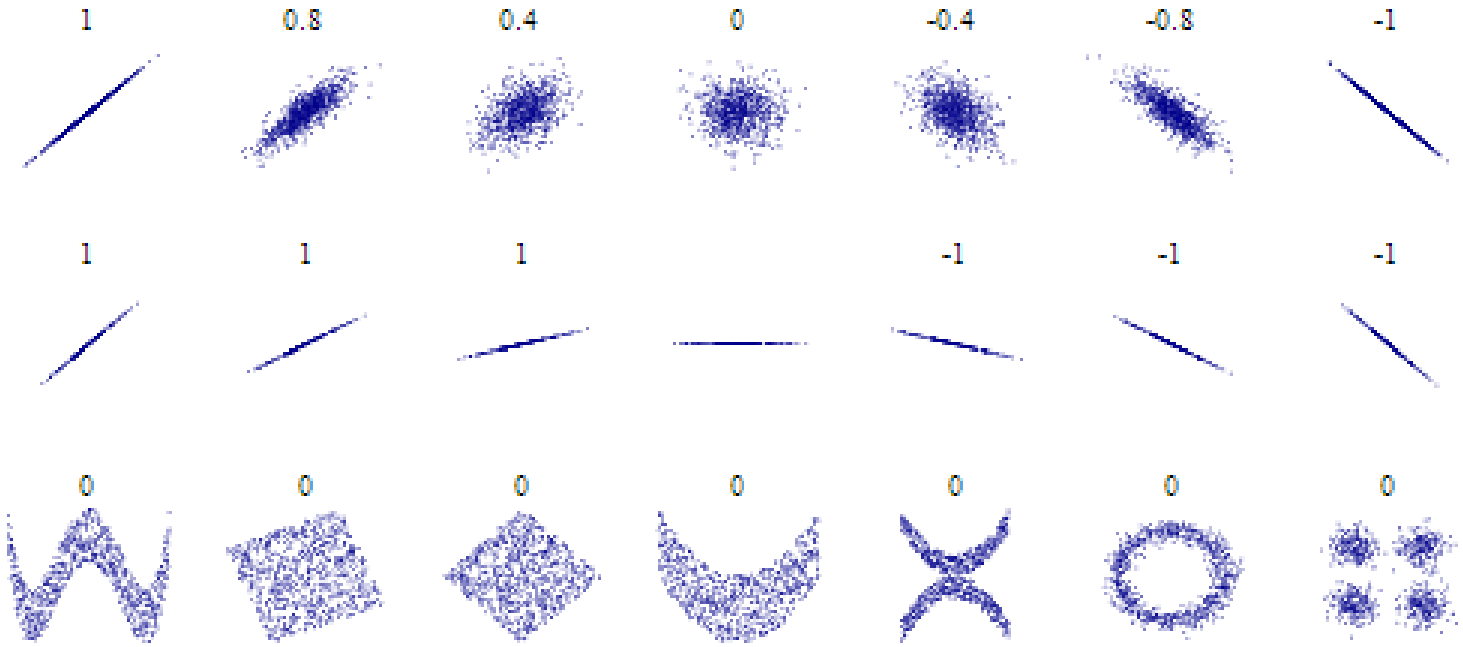

Co s nelineárními závislostmi?

- Mějme následující data

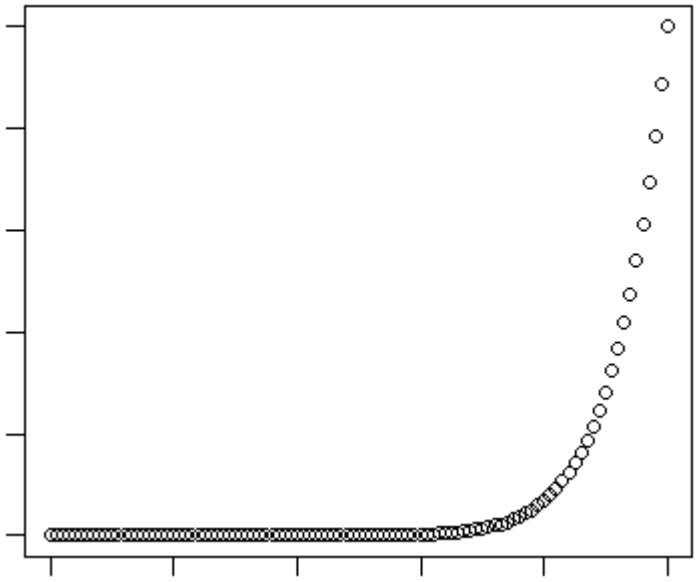

- Lineární korelace by vycházela kolem 0.6, ale je tam evidentní závislost. Co s tím?

Spearmanův koeficient korelace

- Spearmanův korelační koeficient se hodí pŕo monotónní (klesající/rostoucí) funkce
- Pracuje s pořadím na rozdíl od skutečných hodnot
- Platí, že pokud je vysoký pearson, je vysoký i spearman (ale obráceně to nemusí platit)

Výpočet Spearmanova kor. koeficentu

- Spočítáme pořadí hodnot X a Y vzhledem k ostatním (R(X) a R(Y)). Tedy u hodnot Y je nejmenší číslo 11, dostane tedy pořadí 1, atd. V případě rovnosti počítáme průměr pořadí (proto mají některé prvky hodnotu pořadí 1,5)
- Dosadíme do vzorce:

$$r_{sp} = 1 - \frac{6\sum_i (R(x_i) - R(y_i))^2}{n(n^2-1)}$$

- V našem případě $n = 10$

$$\sum_i (R(x_i) - R(y_i))^2 = 84.95$$

- Tedy $r_{sp} = 1 - \frac{6 \cdot 84.95}{10(100-1)} = 0.49$

X	Y	$R(X)$	$R(Y)$	$\lvert R(X) - R(Y) \rvert$	$\left(R(X) - R(Y)\right)^2$
3	12	3.5	2	1.5	2.25
11	34	5	9	4	16
2	11	1.5	1	0.5	2.5
2	16	1.5	4	2.5	6.2
16	18	7	5	2	4
8	27	4	8	4	16
13	25	6	6	0	0
3	26	3.5	7	3.5	12
19	39	9	10	1	1
17	13	8	3	5	25

Vícenásobná regrese

- Můžeme chtít i závislost na více parametrech zároveň (např výkon v testu může záviset na inteligenci a na míře stresu)
- Zapisujeme stejně

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \cdots b_nX_n$$

- A jsou na to nástroje, které zjistí hodnoty parametrů $b_0, b_1, \ldots b_n$
- Křivek vysvětlující variabilitu může být hodně, jak zjistit tu, která vypovídá o datech nejlépe?

Zobrazení reziduí

- Chceme-li uvažovat, zda použít daný model, můžeme udělat několik kontrol, většina z nich operuje s ε_i
- Nejjednodušší kontrola: podívám se na graf reziduí
- Pro náš příklad s výškou:
- Rezidua by „měla být kolem 0“ (velmi neformálně)

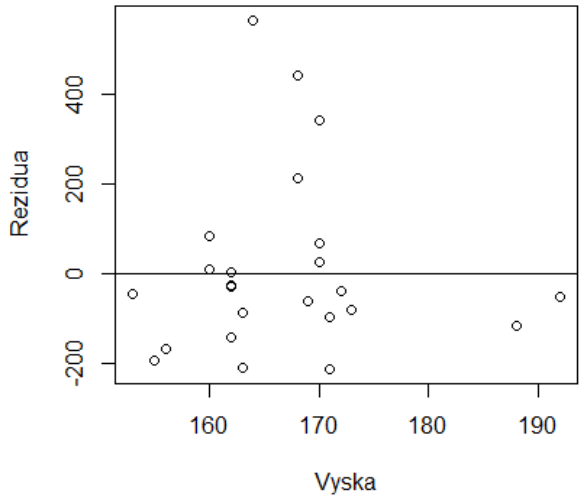

Analýza dvojice kvalitativní-kvantitavní

- Lineární regrese lze použít i pro dvojici kvalitativní-kvantitativní data
- Je-li proměnná X alternativní, stačí ji překódovat jako 0/1 a tuto hodnotu použít v regresi